

Poniranje u misterij bitka — moto jednog života

(o. Miljenko Belić D I — 70 godina života)

I. M.

Redovni profesor našeg *Filozofskog fakulteta* na Jordanovcu u Zagrebu, o. MILJENKO BELIĆ navršio je 26. veljače o. g. sedamdeset godina života. Dovoljan je to razlog da, bar kratko, pogledamo u taj naizvan skriveni, ali iznutra bogati život.

Potječe iz brojne (sedmero djece) i u Hrvatskoj poznate obitelji odvjetnika i sveučilišnog profesora Matije te učiteljice i spisateljice Paule r. Marošević. (Njegove roditelje, starijeg mu brata Predraga, isusovca, uz njega samoga nalazimo u *Hrvatskom biografskom leksikonu*.) Iz rodnog je Đakova, gdje je završio osnovnu školu, pošao u travničku Nadbiskupsku gimnaziju koju su vodili isusovci te se nakon ispita zrelosti (1939) odlučio stupiti u Isusovački red u kojem je prošao uobičajeni tijekom odgoja i obrazovanja (2 godine novicijata, tri godine studija filozofije, 1 godinu prefektskog rada u sjemeništu na Šalati u Zagrebu, 4 godine studija teologije u Zagrebu — na Bogoslovnom fakultetu na Kaptolu i Teološkom institutu reda u Palmotićevoj).

Poglavari su ubrzo primijetili njegovu darovitost za znanstveni rad, osobito filozofiju, te ga odmah nakon završenog teološkog studija (1950) nalazimo kao predavača filozofije na tadašnjem *Filozofskom institutu* na Jordanovcu u Zagrebu, u službi u kojoj ostaje neprekidno od 1952. do 1966. godine.

Kako je poslijeratni režim i na granicama naše zemlje prema Zapadu spustio »željeznu zavjesu« te čitavim generacijama onemogućio ne samo studij nego i svaki dodir sa zapadnim inozemstvom, jedina mogućnost postizanja akademskih stupnjeva izvan *jednournno* usmjerenih državnih fakulteta bio je *Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu*, koji se doduše i sam našao izvan Sveučilišta, ali je odlukom Svete stolice dobio pravo podjeljivanja crkvenih akademskih naslova iz teologije. Tako je i o. Miljenko, premda mu je i djelatnost a i ljubav bila usmjerena na filozofiju, posegnuo

za teološkom temom i na osnovi doktorskog rada *Blažena Djevica Marija — naše utočište. Mariologija o. Antuna Kanižlića D. I. 1699–1777*) postigao naslov *doktora teologije* na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu (1962).

Doktorski je rad pisao uz puno angažiranje kao predavač filozofije na Filozofskom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Posebnu je pažnju među filozofskim disciplinama posvećivao općoj metafizici ili *ontologiji*, koju je redovito i predavao. Rezultat tog njegova marljivog i akribijskog rada u području metafizike bilo je djelo *Ontologia* (Zagreb, 1958, 310 tipkanih strana). To djelo, pisano latinskim jezikom u stilu tadašnjih školskih priručnika, ali je nadaleko prelazilo okvir školskog udžbenika, nije, na žalost, nikad bilo tiskano. Pregledali su ga i odobrili tada vodeći profesori Papinskog sveučilišta Gregorijana u Rimu, no prilike u kojima smo u to vrijeme živjeli nisu dopuštale da djelo bude tiskano. Poslije, kad je nakon reforme crkvenih škola bio dokinut latinski kao službeni jezik predavanja, izišla je u Đakovu više nego upola skraćena hrvatska verzija toga djela (1967) koje je u Zagrebu (1982) doživjelo 5. izdanje (132 strana), ali samo umnoženo ciklostilom. Pokušaj je to sustavnog prikazivanja i osvjetljavanja *tajne bitka*, njegova ustrojstva i ponuda odgovora na trajan »ljudski upitnik« (usp. već na početku citirane stihove S. S. Kranjčevića i poeme *Zadnji Adam*): što je taj tajnoviti »JEST« koji pridijevamo svim bićima, i Bogu i svakom najmanjem biću. Zato i u središtu tog misterija stoji pitanje odnosa između Božjeg neizmjernog i stvorenjskog ograničenog »jest« i odgovor kroz nauku o *analogiji bića* kojoj je o. Miljenko cijelog svog znanstvenog vijeka posvetio najviše pozornosti i truda. Svjedoči to i njegov opširan prilog u nedavno tiskanoj knjizi *Filozofija ususret teologiji* pod naslovom *«Biti ili ne biti» — u svjetlu analogije bića* (Zagreb, FTI 1, 1989, str. 37–98).

Osim ontologije, o. Miljenko je u Zagrebu predavao i druge filozofijske discipline: racionalnu psihologiju i etiku te interpretaciju Aristotelovih tekstova, sve do prekida tog nastavničkog rada u Zagrebu g. 1966. kad odlazi u Bogosloviju u Đakovu za duhovnog vođu sjemeništara. Uz tu službu on i tamo predaje razne filozofijske discipline u Đakovu, što ne prekida ni kad g. 1969. postaje rektorom i profesorom filozofije nanovo otvorene Vrhbosanske visoke teološke škole u Sarajevu (1969–1972). Iz Sarajeva se ponovo vraća u Đakovo na službu duhovnika do 1977. kad dolazi u Zagreb za profesora filozofije na Filozofsko–teološki institut, da bi samo godinu dana poslije opet preuzeo službu duhovnog vođe bogoslova u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu u Sarajevu gdje ostaje do 1981. kad dolazi u Zagreb i postaje stalni profesor na Filozofskom studiju u Zagrebu koji uskoro biva afilijiran Filozofskom fakultetu Gregorijane u Rimu. Kad je taj studij g. 1989. uzdignut na razinu Filozofskog fakulteta,

o. Miljenko je 23. rujna 1989. od Kongregacije za katolički odgoj imenovan *redovnim profesorom* toga Fakulteta.

Različnost službi koje je obnašao, uz redovitu svećeničku djelatnost, o. Miljenko nije napuštao znanstvenog rada. Čim su to dopustile političke prilike, sudjeluje na znanstvenim kongresima i simpozijima u inozemstvu. Godine 1966. sudjeluje na Drugom međunarodnom skotističkom kongresu u Oxfordu i Edinburghu na kojem aktivno sudjeluje referatom »Aristotelova nauka o individuu i Joannes Duns Scotus« tiskanom na latinskom jeziku u *Acta Congressus Scotistici Internationalis* (vol I. Romae, 1968, str. 245–256), zatim na trećem, četvrtom i petom skotističkom kongresu u Beču (1970), Padovi (1976) i Salamanci (1981) referatima o ovim temama: »Odnosi čovjeka prema Bogu kako se očituju u njegovoj duhovnoj spoznaji« (*Acta Tertii Congressus Scotistici, Romae 1972*, str. 557–564), »Neki elementi analogije bića prema Duns Scotovoj filozofiji« (*Acta Quarti Congressus Scotistici, Romae, 1978*, str. 315–324), »Scotova nauka o važnosti ljubavi u izgradnji bića i neke njezine primjene« (*Acta Quinti Congressus Scotistici, Romae. 1984*, str. 255–263). Već navedeni naslovi svjedoče da je riječ o suptilnim pitanjima koja iziskuju pomno istraživanje.

Osim toga sudjeluje o. Miljenko i na međunarodnim tomističkim kongresima, i to na Sedmom kongresu u Rimu i Napulju (1974) i Osmom kongresu u Rimu (1980). I na tim je kongresima pročitao referate »Mjesto hilemorfizma i njegova važnost u Aristotelovu sustavu i u sustavu Svetog Tome« (tiskan u *Atti del Congresso Internazionale*, n. 9, Napoli, 1978, str. 276–282) te »Različiti načini analogije s kojima se bilo izričito bilo neizričito služi sv. Toma« (tiskan u *Atti dell' VIII Congresso Tomistico Internazionale* vol V. Città del Vaticano, 1982, str. 179–190).

I na domaćim simpozijima i kongresima o filozofskim temama o. Miljenko revno sudjeluje. Na Kongresu u čast sv. Bonaventure g. 1974. u Zagrebu pročitao je i referat pod naslovom *Misterij sigurnosti umskog spoznavanja u nauci sv. Bonaventure*, tiskan u zborniku radova tog kongresa (Zagreb, 1977, str. 103–121). Redovno sudjeluje i na simpozijima koje već od 1980. svake godine organizira Filozofsko-teološki institut u Zagrebu, a često, pogotovo kad su teme bile filozofske, čita referate. Ti su referati redovito bili tiskani u reviji »Obnovljeni život« Spomenimo neke: »Klasična metafizika i pitanje o smislu života«, održan na simpoziju FTI-a 1983. a tiskano u OŽ, 3/4, 1984 (str. 217–241), »Boškovićeva nauka o finalnosti – vrijedan doprinos metafizici«, referat pročitan na paženom simpoziju prilikom dvjestote obljetnice smrti isusovca Ruđera Boškovića održanom u Zagrebu 1986. Taj je prilog tiskan u *Obnovljenom životu* (3/4 – 1987, str. 229–253) te u zborniku radova tog simpozija pod naslovom *Filozofija znanosti Ruđera Boškovića* (Zagreb, FTI, 1987, str.

193–225) koji je izišao i na engleskom jeziku. Napokon već spomenuti prilog na simpoziju prigodom 50. obljetnice *Filozofskog instituta Družbe Isusove u Zagrebu* održanom u prosincu 1987. pod naslovom »'Biti ili ne biti' u svjetlu analogije bića«.

O. Miljenko je odmah iskoristio mogućnosti koje su se ponudile sve većim otvaranjem tzv. »društvenog tiska« i ljudima iz crkvenih krugova te je počeo surađivati i s časopisom Hrvatskog filozofskog društva *Filozofska istraživanja* u kojem je izišao njegov članak pod naslovom »*Mogućnost filozofsko-teološkog dijaloga*« (god. 10, sv. 1, Zagreb, 1990, str. 5–15).

I letimičan pogled na teme spomenutih priloga o. Miljenka očito pokazuje kakva pitanja stoje u središtu njegova filozofskog reflektiranja. To su metafizička, još točnije ontološka pitanja o bitku, o Bogu, o čovjeku, o smislu, o najunutarnijem ustrojstvu svakog bića, o njegovu odnosu prema izvoru svakog entiteta — Bogu. Takva razmišljanja, dakako, zahtijevaju razumski napor i disciplinu i redovito se ne odvijaju olako, površinski i naprečac. Poniranje u misterij bitka — to je filozofsko opredjeljenje o. Miljenka. Biće je zagonetka. Nju rješavaju filozofi već od Parmenidovih tvrdnji o jedincatosti tog »biti« (einaí), pa preko Aristotela, a napose velikih mislilaca kršćanskog pogleda na svijet, kao što su sv. Augustin, sv. Toma Akvinski, Duns Skot i Franjo Suarez. Slijedi ih o. Miljenko, njihov dobar poznavalac, tražeći rješenje, te na kraju zaključuje: »Ta zagonetka nema rješenja, dok ne uzademo do Boga. Pa zapravo, ne bismo bili dovoljno poslušni činjenicama, kad bismo pitanje bića rješavali bez Boga. A kad u svoje razmišljanje unesemo i činjenicu Boga, rješenja ima, i to je rješenje divno« (usp. *Ontologija*, Zagreb, 1982, br. 713, str. 121). Gledamo li »cjelinu obitelji bića«, vidjet ćemo da je Bog u njoj kao čvrsta »Arhimedova točka« na kojoj sve stoji. Zato u tom razmišljanju čovjek pronalazi i odgovor na pitanje o smislu svoga života unatoč nepotpunosti, ograničenosti vrijednosti i skučenosti trajanja, a prije svega unatoč more zla koju doživljava (usp. *Klasična metafizika i pitanje o smislu života*, Ož, 3/4, 1984, str. 240.).

U ovom prikazu ne bismo smjeli zanemariti važan dio rada i zanimanja o. Miljenka i na drugim područjima, osobito duhovnome. Spomenuli smo već da je njegova doktorska disertacija bila teološka, mariološka. Nije onda čudno što je uvijek našao vremena i za teološke, osobito mariološke teme. Tako je sudjelovao i na Mariološkom kongresu na Malti (1983) s prilogom o »Paralelizmu između Isusa i Marije kod Antuna Kanižlića (1699–1777)«, tiskanom u *Mundi melioris origo*. Marija i Hrvati u barokno doba, KS, Zagreb 1988, str. 128–149. On je također vrstan poznavalac *Duhovnih vježbi* sv. Ignacija, koje već niz godina uspješno održava, osobito svećenicima i redovnicama. Obavljajući kroz više godina službu duhovnog vođe u bogoslovnim sjemeništima (Đakovo i Sarajevo), stekao je do-

bro poznavanje mladih od Boga u svoju službu pozvanih duša i problema s kojima se one sukobljavaju. Stoga nije čudno što su ga mnogi tražili da ih vodi i nakon boravka u sjemeništu ili su ga izabrali za svog ispovjednika.

Tako se je ispunilo sedam desetljeća jednog života, nošenog svijesću o Božjoj blizini i ljubavi; najprije intuitivno u duši vjernički odgojenog djeteta, a potom duboko proživljeno, filozofskom i teološkom refleksijom obogaćeno. Uvjeren sam da su dosad mnogi ljudi, osobito mladi, bili obogaćeni u susretu s o. Miljenkom. Zato možemo samo poželjati da takvih i dalje bude što više, moleći svečaru od Boga još mnoga i sretna ljeta.

*DELVING INTO THE MYSTERY OF BEING THE MOTTO
OF A LIFE*

I. M.

Summary

This article is in commemoration of the seventieth birthday of Father Miljenko Belić, S.J., a full professor and Chairman of the Department of Ontology at the Faculty of Philosophy, S.J. in Zagreb.